

El primer record és aquest.

Era abril. Des de feia alguns dies la Giuliana i jo, amb les nostres dues filles, la Maria i la Natalia, ens estàvem fora de la ciutat per les festes de Pasqua, a casa de la meva mare, en una gran i vella masia anomenada la Badiola. Feia set anys que érem casats.

I ja feia tres anys d'una altra Pasqua que realment m'havia semblat una festa de perdó, de pau i d'amor, en aquella vil·la blanca i solitària com un monestir, perfumada de violers, quan la Natalia, la meva filla petita, a qui tot just havien deixat d'embolcallar amb les bandoles i era com una flor que obre el capoll, feia les primeres passes i la Giuliana es mostrava plena d'indulgència cap a mi, malgrat que em somreia amb una mica de malenconia. Jo havia tornat a ella, penedit i submís, després de la meva primera infidelitat greu. La meva mare, que no en sabia res, havia col·locat amb les seves mans adorables una branqueta d'olivera sobre el nostre llit i havia emplenat la petita beneitera de plata que penjava a la paret.

Però ara, tres anys després, quantes coses no havien canviat! Entre la Giuliana i jo s'havia produït un allunyament definitiu, irreparable. Els torts que li havia fet s'havien anat acumulant. L'havia ofesa de les maneres més cruels, sense contemplacions, sense reserves, deixant-me arrossegar per la meva avidesa de plaer, per la rapidesa de les meves passions i la curiositat del meu esperit corromput. Havia estat l'amant de dues de les seves amigues íntimes. Imprudentment, havia passat unes quantes setmanes a Florència amb la Teresa Raffo. M'havia enfrontat amb el fals comte

Raffo en un duel, durant el qual el meu pobre adversari havia quedat del tot en ridícul a causa de certes circumstàncies extravagants. Res d'això no havia passat desapercebut a la Giuliana. I ella havia patit, però amb molta dignitat, gairebé en silenci.

D'aquell afer n'havíem parlat ben poques vegades, i breument. En aquelles converses jo no mentia mai, i pensava que amb aquella sinceritat atenuava la meva culpa als ulls d'aquella dona dolça i noble, que jo sabia intel·lectual.

També sabia que ella reconeixia la superioritat de la meva intel·ligència, i que en part justificava els desordres de la meva vida amb les teories enganyoses que jo havia exposat més d'una vegada en presència seva i que xocaven amb la doctrina moral que aparentment professaven la majoria dels homes. La certesa que ella no em jutjava com un home comú alleugeria en la meva consciència el pes dels meus errors. «També ella, doncs», pensava jo, «comprèn que, pel fet de ser diferent dels altres i de tenir una altra idea de la vida, puc quedar justament exempt dels deures que els altres voldrien imposar-me, puc menysprear justament l'opinió aliena i viure en la sinceritat absoluta de la meva natura d'elegit.»

Estava convençut que no tan sols era un esperit elegit, sinó també rar; i em semblava que la raresa de les meves sensacions i dels meus sentiments ennoblia i distingia tots els meus actes. Orgullós d'aquesta raresa meva que m'encuriosia, no podia concebre un sacrifici, una abnegació de mi mateix, de la mateixa manera que no podia renunciar a cap expressió ni a cap manifestació del meu desig. Tanmateix, en el fons de totes aquestes subtileses no hi havia res més que un egoisme espantós, perquè, a la vegada que acceptava els avantatges del meu estat, en negligia les obligacions.

A poc a poc, certament, a còpia d'abusos, havia arribat a reconquistar la meua llibertat primitiva amb el consentiment de la Giuliana, sense hipocresies, sense subterfugis, sense mentides degradants. Jo m'esforçava a ser lleial a tot preu, de la mateixa manera que d'altres s'esforçaven a fingir. Sempre que era possible, intentava confirmar el nou pacte de fraternitat, d'amistat pura, entre la Giuliana i jo. Ella havia de ser la meua germana, la meua millor amiga.

La meua única germana, la Costanza, havia mort als nou anys deixant-me un enyor infinit al cor. Sovint pensava, amb una profunda malenconia, en aquella animeta que no havia pogut oferir-me el tresor de la seva tendresa, un tresor que jo somiava inescotable. De tots els afectes humans, de tots els amors de la terra, l'amor d'una germana sempre m'havia semblat el més elevat i el més consolador. Sovint pensava en el gran consol que havia perdut, amb un dolor que la irrevocabilitat de la mort tornava gairebé místic. ¿On podria trobar, a la terra, una altra germana?

Espontàniament, aquesta aspiració sentimental es va abocar sobre la Giuliana.

Ella, que desdenyava les ambigüitats, havia renunciat a tota carícia, a tot abandó. Jo ja feia temps que no sentia cap mena de torbament sensual quan era prop d'ella. Quan en sentia la respiració, quan aspirava el seu perfum o mirava la petita taca bruna que tenia al coll, em mantenia en un estat de fredor absoluta. No em semblava possible que aquella dona fos la mateixa que un dia havia vist empal·lidir i defallir sota la violència del meu ardor.

De manera que li vaig oferir la meua amistat fraternal, i ella la va acceptar, simplement. Si ella estava trista, jo encara ho estava més, pensant que havíem enterrat per sempre el nostre amor sense esperances de ressuscitar-lo; pensant que els nostres llavis potser no s'unirien mai més, mai més. I en la ceguesa del meu

egoisme em va semblar que ella, en el fons, havia d'estar-me agraïda per aquella tristesa que jo ja considerava incurable, i que n'havia d'estar contenta i consolar-se'n, com si es tractés d'un reflex de l'amor llunyà.

En altre temps, tots dos havíem somiat no solament l'amor fins a la mort, sinó també la passió fins a la mort, *usque ad mortem*. Tots dos havíem cregut en el nostre somni, i més d'una vegada havíem exclamat, embriagats, les dues grans paraules il·lusòries: *Sempre! Mai!* Fins i tot havíem cregut en l'afinitat de la nostra carn, en aquella afinitat profundament estranya i misteriosa que lliga dues criatures humanes amb el poderós vincle del desig insaciable; hi havíem cregut perquè les nostres sensacions no havien perdut intensitat ni tan sols després que, havent procreat un nou ésser, l'obscur geni de l'espècie hagués aconseguit el seu únic propòsit a través de nosaltres.

La il·lusió s'havia esvaït; tota flama s'havia apagat. La meva ànima (ho juro) havia plorat sincerament sobre aquelles ruïnes. Però ¿com es pot combatre un fenomen necessari? ¿Com es pot evitar l'inevitable?

Era, doncs, una gran sort que, després que el nostre amor hagués mort per les necessitats fatals de les circumstàncies i, per tant, sense que cap de nosaltres dos en tingués la culpa, encara poguéssim viure en la mateixa casa, sostinguts per un sentiment nou, potser no menys profund que l'anterior, i certament més elevat i més singular. Era una gran sort que una nova il·lusió succeís la d'abans i establís entre les nostres ànimes un intercanvi d'afectes purs, d'emocions delicades, de tristeses exquísides.

En realitat, però, ¿a quin fi tendia aquesta mena de retòrica platònica? A aconseguir que una víctima es deixés sacrificar somrient.

La nova vida, en realitat, que ja no era conjugal sinó fraternal, es basava enterament en una sola premissa: en l'abnegació absoluta de la «germana». Jo reconquistava la meva llibertat, podia dedicar-me a buscar les sensacions intenses que els meus nervis necessitaven, podia apassionar-me per una altra dona, viure fora de casa meva i trobar-hi la «germana» esperant-me; trobar el rastre visible de les seves atencions en les meves cambres; trobar, en un gerro, damunt la meva taula, les roses que les seves mans hi havien arranjat; trobar pertot arreu l'ordre i l'elegància i la netedat, com en un lloc habitat per una Gràcia. ¿No era envejable la meva condició? ¿I no era un tresor la dona que consentia a sacrificar la seva joventut per mi, que s'acontentava amb el sol fet que jo la besés agraït, gairebé religiosament, al front altiu i dolç?

De vegades, el meu agraïment es tornava tan càlid que s'expandia en una infinitat de gestos delicats i d'atencions afectuoses. Jo sabia que era el millor dels germans. Quan era lluny de casa escrivia llargues cartes malenconioses i tendres a la Giuliana, que sovint sortien plegades amb les que dirigia a la meva amant; i l'amant no se'n podia sentir gelosa, de la mateixa manera que no podia engelosir-la la meva adoració per la memòria de la Costanza.

Tanmateix, malgrat que estava absort en la intensitat de la meva vida particular, no defugia les preguntes que de tant en tant afloraven dins meu. Perquè la Giuliana perseverés en aquella admirable força de sacrifici calia que m'estimés amb un amor suprem, i, si m'estimava i no podia ser més que la meva germana, devia portar a dins una desesperació mortal. ¿No era un insensat, doncs, l'home que immolava sense remordiments aquella criatura tan dolorosament somrient, tan senzilla, tan valenta, per uns amors tèrbols i vans? Recordo (i la meva perversió d'aleshores

em deixa esbalaït), recordo que, entre les raons tranquil·litzadores que em donava a mi mateix, la més poderosa va ser aquesta: «Com que la grandesa moral resulta de la violència dels dolors superats, ella havia de patir el que jo li he fet patir per assolir aquest heroisme.»

Però un dia em vaig adonar que se'n ressentia també la seva salut; em vaig adonar que la seva pal·lidesa s'intensificava i a voltes s'omplia d'una mena d'ombres lívides. Més d'una vegada vaig descobrir-li a la cara les contraccions d'un dolor reprimint; més d'una vegada, en presència meva, la va envair un tremolor irrefrenable que la sacsejava tota i la feia petar de dents, com els calfreds d'una febre sobtada. Un vespre, des d'una habitació llunyana em va arribar un crit d'ella, lacerant; vaig anar-hi corrent i la vaig trobar dreta, recolzada en un armari, agitada, recargolant-se com si s'hagués empassat un verí. Em va aferrar una mà i me la va mantenir estreta com amb unes tenalles.

—Tullio, Tullio, és espantós! Ah, és espantós!

Em mirava de ben a prop; els seus ulls esbatanats, que en la penombra em van semblar extraordinàriament grossos, fitaven els meus. Vaig veure passar per aquells grans ulls, com a ràfegues, un patiment desconegut; i la seva mirada fixa, intolerable, em va provocar de sobte un terror foll. Era al vespre, era al crepuscle, la finestra era oberta, les cortines s'inflaven i batien, i sobre una taula, davant un mirall, cremava una espelma. No sé per què, el moviment de les cortines i l'agitació desesperada de la flàmula, que es reflectia en el mirall pàl·lid, van adquirir en la meva ment un significat sinistre, van fer créixer el terror que sentia. De cop se'm va acudir la idea del verí, i en aquell mateix moment ella no va poder reprimir un altre crit; i, fora de si pel dolor, es va llançar desesperadament als meus braços.

—Oh Tullio, Tullio, ajuda'm! Ajuda'm!